

Баранцова І.О.,*доцент кафедри методики викладання германських мов,**МДПУ імені Богдана Хмельницького, м. Мелітополь, Україна***ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕКЛАДУ АНГЛОМОВНИХ ДРАМАТИЧНИХ ТВОРІВ**

***Анотація.** У статті розглянуто особливості перекладу англомовних драматичних творів, основні перекладацькі трансформації, а також специфіку даного жанру в англомовній літературі.*

***Ключові слова:** переклад, драматичний жанр, перекладацькі трансформації, діалог, сценічний переклад.*

Проблема перекладу драми цікава і актуальна в силу свого складного характеру, обумовленого діалектичною природою цього синтетичного виду мистецтва. Подвійний естетичний код (літературний і театральний), що визначає онтологічність інтермедіального драматургічного тексту, вимагає постійно розглядати його або безпосередньо в сенсі вистави, або як текст п'єси, який очікує акт висловлювання на сцені.

Відповідно до інтенціональної спрямованості п'єси на театралізацію до перекладу висувуються вимоги, обумовлені відмінностями в читацькому і глядацькому сприйнятті, а тому виходять за рамки традиційного «філологічного підходу», при якому типова для театру ситуація виголошення тексту актором не враховується. К. Беднарц (K. Bednarz) вважає цей критерій основним для виділення перекладу драми в самостійну область дослідження теорії і практики художнього перекладу. «Розпізнати театральні та сценічні умови в концепції драматургічного тексту як партитури і зробити їх видимими в перекладі на іншу мову, - зазначає він, - це вимога є специфічною, тому що не співвідноситься з завданнями перекладу поезії та прози» [1, с. 68].

Мета статті – розглянути основні перекладацькі трансформації при перекладі англомовних драматичних творів та основні специфічні риси перекладу таких творів.

Відмінність принципів перекладу драми від загальних принципів художнього перекладу найбільш гостро усвідомлюється драматургами і режисерами, саме від них найчастіше виходить і критика «літературних» або «філологічних» перекладів, що не відповідають умовам транспозиції тексту п'єси на сцену.

Через понад століття сучасні режисери як і раніше наполягають на тому, що «зайвий літературний переклад» може виявитися згубним для тексту драми, так як від перекладача, що схиляється до поетичних красот, ритміці, лексичної забарвленості тексту, може вислизати технологія дії, необхідна для режисури [2].

В результаті переплетення в тексті драматичного твору ознак, що домінують у різних видах комунікації - з читачем і глядачем, - виникає свого роду подвійний стандарт для перекладачів: з одного боку, театральна практика безумовно потребує надійної текстологічної підстави, і в цьому сенсі переклад повинен бути орієнтований на неодноразове, вдумливе сприйняття читача-режисера і читача-актора, що припускає коментування культурологічних лакун, алюзій, гри слів і т.д.; з іншого - постановка перекладної п'єси спрямована на одноразове і миттєве сприйняття тексту на слух, на перший план тут виходить продуктивність комунікації з глядачем, яка найчастіше досягається за рахунок прийомів прагматичної адаптації, які значно трансформують оригінал.

Деякі дослідники пропонують подолати таке протиріччя вимог, провівши чітку межу між перекладами драми, призначеними для подальшої публікації і читання, і перекладами, безпосередньо для службових цілей постановочного процесу (так званими сценічними редакціями або обробками) [3, с. 10]. Однак цей поділ видається занадто умовним, так як в основу вистав часто лягають неодноразово видані літературні переклади, обробка яких для сцени здійснюється вже в площині однієї мови без участі перекладача, в той же час сценічні редакції нерідко видаються і набувають, таким чином, цілком самостійний «літературний» статус. Тому складно не

погодитися з Х. Турком (H. Turk), який справедливо відзначає вразливість чисто утилітарного підходу до визначення стратегії перекладу драми: «Переклад п'єси для театру навряд чи може стати запорукою її сценічного втілення, точно так же, як її літературний переклад зовсім означає, що вона назавжди залишиться долею читача»[4, с. 71].

Сценічність як поняття, що означає якість, необхідну для будь-якого драматичного твору, призначеного для сценічного шоу, і обумовлює його успіх у публіки, з дискурсу театрального закономірно прийшло і в перекладацький дискурс. Сучасне перекладознавство оперує поняттями, висхідними до категорії сценічності, на яких доцільно зупинитися.

Ключовими поняттями, які використовують зарубіжні дослідники, є поняття *performability*, *playability* і *speak-ability* (Bassnett, 1978, 1991; Pavis, 1982, 1989; Schultze, 1990; Espasa, 2000; Anderman, 2001; Elam, 2002; Nikolarea, 2002; Kruger, 2004; Pinto, 2006; Mathjissen, 2007). Всі ці поняття об'єднує одне - придатність для подання (*perform*), для гри (*play*) і проголошення (*speak*), і всі вони позначають те, що дозволяє відрізнити драматичний текст від тексту театрального (сценічного) [5].

Сценічність перекладу драми, як і сценічність самої драми, визначається безліччю Чинників, які виходять далеко за рамки власне літературно-естетичних та лінгвістичних. Накидання сенсу охоплює не тільки сценічне «що», а й «як», тобто коло театральної інтерпретації охоплює те, що буде сказано зі сцени і як слова будуть співвіднесені з дією, як повинен буде стояти або сидіти актор, яким буде вираз його обличчя і ін.

В продовженні теми необхідно звернути увагу на ще один важливий факт. Одним з критеріїв сценічності перекладу драми вважається прийнятність (*assessability*). Поняття прийнятності сценічного перекладу найтісніше пов'язані з поняттям аксіологічного дисонансу перекладача. Аксіологічний дисонанс є домінантою когнітивного дисонансу перекладача.

Отже, якщо п'єса орієнтована на сцену, то її має відрізнити те, що гарантує їй успіх у глядача - сценічність, в тому числі і в першу чергу

сценічність перекладу. Виходячи з розглянутих вище визначень і характеристик, під сценічним перекладом слід розуміти відповідність вимогам ідіоматичності, доступності (зрозумілості), ритмічності тексту драми, прийнятності. Звертає на себе увагу «різноспрямований» характер сценічності з урахуванням учасників процесу. Так, доступність тексту орієнтована на акторів, які мають донести слово поета до глядача, в той час як прийнятність і зрозумілість, що обумовлюється ідіоматичністю і відповідною ритмікою, орієнтована безпосередньо на самого глядача. Ритмічність структури тексту і його динамічність, очевидно, можуть бути досягнуті в результаті співпраці перекладача і режисера.

У літературознавстві існує таке поняття, як «tellability», що означає, що твір (текст) «повинен коштувати того, щоб його розповіли», або, іншими словами, гідність «бути розказаним» [5]. У театрі, відповідно, говорять про гідність твору «бути показаним» - *performability*. Про переведення драми, таким чином, можна говорити в термінах гідності бути сказаним.

Отже, сценічність перекладу драматичного тексту передбачає наявність певних якостей, що дозволяють драматичному тексту стати театральним (сценічним) текстом мовою перекладу. Успішне втілення переказного театального тексту визначається ідіоматичністю мови, доступністю, зрозумілістю, ритмічністю і динамічністю структурної організації тексту.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Bednarz K. *Theatralische Aspekte der Dramenübersetzung. Dargestellt am Beispiel der deutschen Übertragungen und Bühnenbearbeitungen der Dramen Anton Cechovs.* Wien, 1999. – P.68.
2. Пост-релиз работы круглого стола «Театр и его культуртрегеры», посвященного проблемам театального перевода, продвижения и популяризации переводной драматургии. URL: <http://play-translate.livejournal.com/753.html>
3. Пави П. *Словарь театра.* М., 1999. – С.10.

4. Turk H. 1. Conventions and Traditions. To the conditional framework of the translation for the theater or for the literature // literature and theater. Traditions and conventions as a problem of the dramatic translation. Forum Modern Theater. Tübingen, 1990. Vol. 4. – P.71.
5. Хабермас, Ю. Философский дискурс о модерне [Текст] / Ю. Хабермас. - М. : Изд-во «Весь Мир», 2003. – 380 с.